

že jedine dôkladné a tvorivé zvládnutie princípov dialektického a historického materializmu pomôže postaviť našu právnu vedu na skutočne vedecké základy a pomôže zabezpečiť jej ďalší rozvoj.

Ak buržoázna spoločnosť v epoche imperializmu stratila akékoľvek vývinové perspektívy a tým sa ocitla v slepej uličke i jej veda, robotnícka trieda má bytostný záujem na rozvoji skutočnej objektívnej vedy, pretože skutočná veda jej pomáha k víťazstvu spoločnosti bez vykorisťovania, k víťazstvu socializmu.

I. Hrušovský.

ČESKÁ FILOZOFICKÁ TVORBA

Teoretické rozvíjanie marxizmu-leninizmu a jeho aplikácia na konkrétne problémy je predmetom štyroch prác. Molodcevova brožúra *Marxistická dialektika o vzájemné souvislosti a vzájemné podmíněnosti přírodních a společenských jevů* (Praha, ÚV KSČ, 54 strán, 2.50 Kčs) je všeobecným úvodom do danej problematiky. Proti jednotlivým koncepciám nemarxistickej filozofie, ktorá buď podriaďuje prírodné javy spoločenským (idealizmus) alebo spoločenské prírodným (vulgárny materializmus) alebo prosto popiera ich súvis, stavia marxizmus na ich jednote, nezanedbávajúc pritom ich kvalitatívnu odlišnosť. — Iná sovietska brožúra (N. I. Boldyrev *Otázky výchovy komunistické mravnosti*, Praha SNPL, 266 strán, 14.60 Kčs) sa zaoberá morálnou výchovou. Teoretický výklad je sprevádzaný praktickými úlohami komunistickej morálnej výchovy a mnohými príkladmi.

Vladimír Pachman podáva v práci *Boj marxismu-leninismu proti oportunismu v odborovém hnutí* (Praha, Práce, 195 strán, 14.20 Kčs) návod pre poznanie taktiky oportunistov a metódy boja s nimi. Vychádza z funkcie odborov v ľudovej demokracii — starostlivosť a výchova pracujúcich, rozoberá jednotlivé formy oportunizmu, rozšíreného v odboroch kapitalistických krajín: reformizmus, „žlté“ odbory, fašistický syndikalizmus a anarchosyndikalizmus a uvádza ich triedne korene. Spomína boj KSSS proti Trockému, Bucharinovi a tzv. robotníckej opozícii a predfebruárový odborový oportunizmus u nás.

Na brnenskú ideologickú konferenciu nadväzuje brožúra Ferdinanda Bouru *K filozofickým základům objektivismu a kosmopolitismu v naší právní vědě* (Praha, Orbis, 81 strán, 9 Kčs). Odhaľuje triednosť buržoázných právnych smerov u nás za predmnichovskej republiky: brnenskej normologickej školy, ktorá vyšla z novokantizmu a sociologizujúcich novopozitivistov. Ich filozofické a noetické základy sú v podstate tie isté, totiž idealizmus; objektivizmus a kozmopolitizmus sú jeho dôsledkami v danej spoločenskej situácii. Práca objasňuje pojem vedeckej objektívnosti a straníckosti a tým pomáha prekonávať zvyšky buržoáznej právnej vedy.

Zhrnutie menších historických prác akademika Zdeňka Nejedlyho, nazvané *O smyslu českých dějin* (Praha, SNPL, 266 strán, 14.60 Kčs) je rozdelené na štyri časti: prvá vysvetľuje známy spor o zmysel českých dejín medzi Masarykom a Pekařom, druhá hodnotí národnú historiografiu, tretia obsahuje články proti fašizmu a nacionalizmu buržoázie, posledná povojnové prednášky o súvise komunistického hnutia s pokrokovými tradíciami, ktoré vyšli aj v osobitnej brožúre. Pre Nejedlyho nie sú dejiny

len zbierkou faktov, opisom udalostí bez ich hodnotenia a bez vzťahu k súčasnému životu. Ako jeho veľký vzor Palacký, aj Nejedlý vidí v dejinách stretávanie nadi-dividuálnych síl, tendencií a snáh národného života aj jeho súvis a jednotu. Vo veľkých národných hnutiach usilujúcich o sociálny a mravný pokrok celej ľudskej spoločnosti vidí vrcholné doby dejín, predovšetkým v dobe husitskej. Práce akademika Nejedlého môžu byť vzorom marxistického spracovania dejín: jednotnosť hľadiska a metódy, bezpečné ovládanie faktov, filozofia dejín, vedomá si celej hĺbky svojej problematiky bez akéhokoľvek náznaku vulgarizácie a úzke spojenie s životom a s ľudom. Len takáto veda znamená prínos a obohatenie.

Objavným činom je vydanie výboru politických statí *Čeští radikální demokraté* (usporiadal a úvodnú štúdiu napísal Karel Kosík, Praha, SNPL, 525 strán, 18 Kčs), pretože ich práce boli doteraz verejnosti celkom neznáme. Na Sabinovi Ipela prihana národného zradcu, jeho dielo bolo opomíjané aj buržoáznou literárnou vedou (hoci jeden z prvých pochopil a ocenil Máchu, hoci s Nebeským a Nerudom stál pri základoch českej literárnej vedy) tým skôr buržoáznymi politikmi a ideológmi. „Búrlivák“ Frič platil za anarchistu a vôbec za človeka, ktorého náhľady a činy netreba brať vážne. Dielo ostatných bolo roztratené po novinách a časopisoch a prakticky nedostupné, autori sami boli zabudnutí. — Spoločnou základňou všetkých je demokratizmus, sloboda, vzdelanie všetkým a odstránenie chudoby a panstva bohatých; pohľad na udalosti a problémy je často veľmi prenikavý. Emanuel Arnold je zastúpený obecnými úvahami (o revolúcii, o pomere pracujúcich k boháčom), prehľadom súčasnej politickej situácie v Európe (správne vidí napr. postoj Slovanov roku 1848, ich účasť v boji proti maďarskej revolúcii) a výborom z práce *Děje husitů*, ktorá mala príkladom minulosti strhovať k boju za slobodu. Sabina má konkrétnejší program: sloboda má byť zaručená úrovňou vzdelania a obecným blahom, ktorého možno dosiahnuť radikálnym zvratom spoločnosti. Na politické vzdelanie kladie Sabina zvlášť dôraz. Jeho analýzy situácie sú aj patetickými a vášnivými výzvami k činu. Prorocky znejú jeho slová o Rusku: „...není nám přece tajno, že krátkým časem se rozpadne velikán tento a s ním poslední sloup despotismu evropského se ztroskotá. Znalec dějepisu ve snu vidí plameny vzbouření, šlehajícího od Severního moře až k Černému. Bude to den všem Slovanům posvátný!“ Fričove úvahy sa týkajú obrazu budúcej Európy a slovanstva: Rakúsko treba zničiť a treba obnoviť samostatnosť Čiech a Moravy a ostatných slovanských národov v rámci slobodnej slovanskej federácie. Podobný ráz majú aj state Vincenca Vávru-Haštalského a J. S. Knedlhansa-Liblínského a niekoľko anonymných článkov. Všetkých spojuje nezmieriteľný odpor voči feudalizmu a presvedčenie o nevyhnutnosti pokroku a nastolení pravej demokracie.

Kým prvý zväzok českého výboru z diela N. G. Černyševského sa zaoberá teoretickými a literárnovednými problémami, druhý zväzok (*Vybrané filosofické spisy* II, Praha, SNPL, 533 strán, 27.75 Kčs) je zameraný konkrétnejšie, bližšie ruskému životu. Jednotlivé state sa týkajú literatúry, dejín a ekonómie. Černyševskij rozoznáva talent a nadanie Tolstého a Saltykova-Ščedrina a aj vo forme literárnej kritiky vychováva revolucionárov: rozbor Turgenevovej poviedky *Asja* je analýzou a odsúdením hmlistého liberalizmu. Ten istý zámer možno badať aj v historických statiach, venovaných zväčša Francúzsku: majstrovský portrét Cavaignacov, zasadený do

politického diania bez plochého moralizovania, zdanlivo sucho kronikársky — a aká je to analýza situácie, aké ponaučenie pre ruských revolucionárov a aká etická sila je v tomto pohľade! Ekonomické články vykladajú Černyševského teóriu občinového vlastníctva, ktoré považoval za základ novej spoločnosti; za daných podmienok nemohol pochopiť historickú úlohu proletariátu. Vedel sa však prebiť aj takmer k dialektickému a historickému materializmu. Jeho zásadná kritika liberalizmu má do dnes platnosť a jeho význam pre revolučné hnutie v Rusku možno ťažko doceniť.

Zlomky staročeských atomistů, v usporiadaní A. O. Makoveľského, v preklade K. Svobodu a so štúdiou D. Šindelára (Praha, SNPL, 321 strán, 17.10 Kčs) dávajú do rúk českého čitateľa filozofický odkaz vrcholu gréckej kultúry, učenie Leukippa, Demokrita a jeho žiakov. Grécky atomizmus je prejavom hlavných tendencií gréckeho spôsobu života. Vyrastá na pôde otrokárskeho zriadenia: primitívnosť výroby, hospodársky, spoločenský a politický partikularizmus, obmedzenosť výrobných možností a potrieb sa odráža vo finitizme, uzavretosti gréckeho myslenia, vedy aj umenia. Atomizmus nadväzuje na filozofickú problematiku doby a je jej syntézou: svojím materializmom sa primýka k milétskej škole, tézou o nedeliteľnosti posledných čiastočiek hmoty a matematizmom súvisí s pytagoreizmom („Neboť i Leukippos a Demokritos jaksi vše jsoucí pokládají za čísla a odvozují je z čísel, a ne tvrdí-li to jasně, přece to chtějí říci“ — Aristoteles *De Caelo*), spracúva podnety eleatov (atómy majú tie isté vlastnosti ako Parmenidovo bytie), spoločenský a etický záujem ho spája so sofistami a neuzatvára sa ani vplyvom Orientu. Atomizmus však nie je eklekticizmom; je pokusom odhaliť základné zákony ovládajúce svet a vyvodíť z nich všetky dôsledky; je vyvrcholením pokrokovej línie gréckej filozofie a teda obsahuje v sebe všetko pozitívne z predchádzajúcich náuk. Jeho centrálnym problémom je problém kompozície sveta z elementov a určenie týchto elementov (sú to najmenšie nedeliteľné čiastočky hmoty v pohybe). Jeho encyklopedická filozofia vyčerpáva všetky oblasti vtedajšej vedy (stojíme na konci obdobia, v ktorom filozofia ešte znamenala poznanie sveta vôbec, bez rozhraničenia jednotlivých úsekov jednotlivým vedným disciplínam) za dôsledného uplatnenia jedného hľadiska a jednej metódy, vzdialená akejkolvek mýtiskej nálady. Demokritos prvý formuloval myšlienku všeobecnej zákonitosti vesmíru: „Demokritos Abderský... vykládal... že úplne vše, minulé i prítomné i budúce, je nutne určené zcela od počátku, od věčnosti“ — čo aj len v zmysle mechanickej zákonitosti. Atomizmus vysvetľuje aj prírodu aj spoločnosť, ktorej základným prvkom je individuum (slovo samo je doslovný preklad gréckeho atomos). Jednako však patrí atomistický materializmus, hoci nedokonalý, medzi najcenejšie dedičstvo antickej filozofie. Makoveľského úprava je rozšírená o niektoré zlomky, chýbajúce v Dielsovom vydaní, ktoré bolo základom slovenského prekladu.

Pavlovovskej psychológii sú venované dve pôvodné práce: Holasov *Nárys základního kursu pavlovovské psychologie* (Praha, SNP, 288 strán, 27.50 Kčs) je učebný vysokoškolský text, kým Servítova *Cesta k záhadám lidského mozku* (Praha, Státní zdravotnické nakladatelství, 176 strán, brož. 12.50 Kčs) je vzorom popula-

rizačnej práce, ktorá nezľavuje nič z vedeckej presnosti. Servít predosiela výkladu činnosti nervovej sústavy výklad o jej vzniku, vývinu a funkcii v organizme, nezanedbávajúc ani historický vývin riešenia problémov duševných javov. Kniha je vybavená bohatým obrazovým materiálom.

J. Šebestík

Z OBSAHU POLSKÉHO A BULHARSKÉHO FILOZOFICKÉHO ČASOPISU

V krajinách ľudovej demokracie zaznamenáva nevidaný rozmach aj filozofia — jedine vedecká dialekticko-materialistická filozofia. Táto filozofia je svetonáhladom komunistických a robotníckych strán. Umožňuje týmto stranám orientovať sa v každej situácii, viesť pracujúcich správnu cestou k socializmu. Tým možno vysvetliť aj pozornosť, ktorá sa v krajinách ľudovej demokracie venuje rozvoju filozofického myslenia.

O rozmachu a víťazstvách marxistickej filozofie v krajinách ľudovej demokracie svedčí aj obsah filozofických časopisov, ktoré vychádzali minulého roku v Poľsku a Bulharsku.

•

Jedným z významných úspechov poľských marxistických filozofov je vytvorenie celoštátneho filozofického časopisu *Filozofická myseľ* (Myśl filozoficzna), ktorý vydáva štvrtročne Poľská akadémia vied. Z čísel, ktoré vyšli vlni, vidieť, že časopis nadobudol charakter marxistického filozofického časopisu.

Za svoju najhlavnejšiu úlohu považovali poľskí filozofi v minulom roku osvojiť si filozofické dedičstvo J. V. Stalina, obsiahnuté v diele *Ekonomické problémy socializmu v SSSR*, rozšíriť toto dedičstvo medzi masami. Vidieť to aj z množstva článkov, ktoré časopis *Filozofická myseľ* uverejnil. Týmto článkami časopis upozorňoval vedeckých pracovníkov v Poľsku na obrovský význam *Ekonomických problémov socializmu v SSSR* pre rozvoj všetkých vied, na tvorivé rozvinutie otázok dialektického a historického materializmu.

V prvom čísle časopisu je uverejnený článok člena korešpondenta Poľskej akadémie vied. A. Schaffa *Otázky objektivity historických zákonov*. Vychádzajúc z posledného diela J. V. Stalina autor článku dokazuje objektivnosť zákonov spoločenského života, ako aj to, že tieto zákony môžeme poznať, využívať a ohraničovať v prospech spoločnosti. V súvisi s tým sa v článku hovorí o dejinách ako o vede, ktorá môže poznať zákony spoločenského života a podať pravdivý obraz vývoja ľudskej spoločnosti. Ďalej autor kritizuje prejavy idealizmu vo vysvetľovaní poľských dejín. Jedným zo zvyškov idealizmu v poľskom dejepisectve je idiografizmus, ktorý neguje objektívne zákony v dejinách, mystifikuje v podstate špekulatívne zákony, vnášané zvonku do historického procesu. Autor poukazuje na škodlivosť idealizmu v tejto oblasti a zdôrazňuje nevyhnutnosť boja proti nemu.

Filozofická myseľ uverejnila ďalej v jednotlivých svojich číslach okrem iných články, v ktorých sú rozpracované jednotlivé poučky z práce J. V. Stalina: *O charaktere ekonomických zákonov* (č. 1), *Likvidovanie protikladu medzi mestom a*